

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Бабкіна Ольга Володимирівна
Меньшеніна Анна Євгеніївна

Трансформація інструментарію політичної науки в умовах нової політичної реальності: дискурс-аналіз і Narrative Policy Framework

УДК 32:001.891:316.77(477)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-5.3>
Стаття поширюється на умовах ліцензії
CC BY 4.0

Бабкіна Ольга Володимирівна
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології
Львівського національного університету
імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна
ORCID: 0000-0003-3594-3298

Меньшеніна Анна Євгеніївна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних наук
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
вул. Кониського, 8/14, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-7824-2718

В статті аналізуються актуальні методологічні тренди політичної науки, викликані світовими широкомасштабними політичними та суспільними трансформаціями, серед яких однією з ключових стала повномасштабна війна в Україні, що похитнула існуючий з другої половини XX століття світопорядок. Для дослідження таких складних тектонічних змін, що відбуваються в міжнародних політичних процесах виявилися недостатніми застосування класичних методологічних підходів таких, як інституціональний, структурно-функціональний та інші. Актуальним виявляється зосередження на таких методологічних підходах, як дискурс-аналіз та дослідження наративів у політиці через інструмент Narrative Policy Framework (наративно-політична рамка), як нових способів аналізу складних політичних процесів сучасності. Метою статті є аналіз деяких нових перспективних підходів до дослідження української тематики в умовах російського повномасштабного вторгнення в Україну за допомогою дискурс-аналізу та наративно-політичної рамки (Narrative Policy Framework). У фокусі дослідницької уваги є можливість вищезазначених підходів виявляти політичні смисли, які через текст чи оповіді формують уявлення, норми, цінності, що в загальному визначають порядок денний політики та впливають на прийняття політичних рішень чи їх легітимацію. Методологічні підходи, що розглядаються в статті, засновані на аналізі підходів і методів, що застосовуються в сучасній зарубіжній політичній науці. Дискурс-аналіз, який широко застосовується в постмодерністській методології, як класичний інструментарій політичної науки, доповнюється відносно новим методологічним підходом і методом таким, як наративно-політична рамка (Narrative Policy Framework). Можливості цих підходів ще недостатньо вивчені в українській політичній науці, а їх застосування є перспективним, особливо в умовах широкомасштабної російської агресії проти України. Практичне значення статті полягає в висвітленні методологічного інструментарію для вивчення складних політичних процесів, пов'язаних з сучасними методиками ведення війни та прийняття політичних рішень в умовах інформаційних воєн, коли сенси конструюють дійсність.

Ключові слова: методологія, методи політичної науки, дискурс-аналіз, наратив, наративно-політична рамка, Narrative Policy Framework.

Вступ. Війна стала не лише цивілізаційним викликом для сучасного суспільства, трагічно змінюючи структуру населення та його настрої, геополітичний порядок денний, економічну та технологічну сфери, але і викликом для класичної методології політичних досліджень та дослідницьких парадигм. Повномасштабне російське вторгнення вплинуло на сучасне розуміння конвенційної війни, зробивши українську тематику предметом актуальних політичних досліджень у зарубіжній політичній науці та теорії міжнародних відносин. Одночасно зі зміною політичної реальності та актуальними дослідженнями України, змінюються об'єкти та предмети дослідження, набувають актуальності інші підходи та методи дослідження, а також змінюється сам інструментарій здійснення дослідження та інтерпретації отриманих результатів.

Отже, в умовах кризи традиційних політичних інститутів, в тому числі у сфері міжнародних відносин, вразливості демократій до популізму

та інформаційних атак, коли постає питання ефективності урядових і неурядових практик, а також зміни безпекових пріоритетів через повернення «великої війни» в порядок денний західних суспільств, – трансформується методологія суспільно-політичних наук. Адже класичні методи та підходи не завжди можуть адекватно описати багатовимірність сучасної політики, особливо, зважаючи на її тенденцію до ірраціональності, персоналізації, застосування гібридних методів ведення війни та масштабні інформаційні операції, що впливають на громадську думку.

Метою статті є аналіз деяких нових перспективних підходів до дослідження української тематики в умовах російського повномасштабного вторгнення в Україну за допомогою дискурс-аналізу та наративно-політичної рамки (Narrative Policy Framework).

Методи дослідження: проаналізовано наукові статті, присвячені українській тематиці, в електро-

нній базі публікацій Taylor & Francis Online, опубліковані з 2022 до 2025 року в категорії «політична наука та міжнародні відносини». Вибір бази публікацій обумовлений її статусом як джерела, в якій містяться публікації з провідних фахових видань з високими показниками цитування, що відображає загальні методологічні тренди у виборі тем і підходів до здійснення дослідження, присвяченого українській проблематиці.

Результати дослідження. Пізнання та відбиття всього багатоманіття та складнощів вивчення політичних явищ, інститутів і процесів базується на методології як складній системі принципів, методів, процедур. Методологія – це вчення про використання методологічних принципів, методів і підходів для дослідження політичних явищ. Головне завдання методології політичних досліджень – забезпечення теорії певною програмою пізнання політичної реальності в її генезі та функціонуванні, підвищення евристичної ефективності, теоретичного та практичного освоєння дійсності. У змістовний аспект методології входять такі проблеми: структура наукового знання взагалі та наукової теорії зокрема; закони становлення, функціонування та зміни наукових теорій; понятійно-категоріальний апарат політичної науки; структура і операційний склад методів науки, умови та критерії науковості тощо.

Теорія спирається на методологічні основи, які є системою принципів, форм і методів їх дослідження. Існує широкий діапазон трактування методів пізнання: як способу побудови та обґрунтування знання, сукупності прийомів і операцій практичного та теоретичного освоєння, розуміння методу як вираженої закономірності рушення людського мислення усвідомлення найбільш загальних і широко діючих законів самої дійсності. Метод, на відміну від теорії, визначає шляхи спрямованості наукового дослідження.

Структура методології має кілька рівнів. Основним із них є філософсько-світоглядний, що визначає головні напрямки та загальні принципи пізнання, категоріальний ряд науки загалом. Другий – загальнонауковий (міждисциплінарний) рівень застосовується для пізнання особливої групи однотипних об'єктів. Третій – спеціальнонауковий рівень, застосовується у процесі пізнання специфіки окремого об'єкта, і нарешті, перехідний від пізнавально-теоретичної до практично-перетворювальної діяльності, рівень, що відкриває загальні шляхи й форми впровадження результатів наукових досліджень у практику. А в умовах війни важливе переосмислення цих рівнів – від ціннісного (світоглядного) до прикладного.

Актуальним стає глибоке вивчення самого пізнавального процесу. Повномасштабна російсько-українська війна визначила новий евристичний виклик політичній науці, а саме інтерпретацію

результатів дослідження в умовах нестабільної політичної дійсності, часто багаторівневої та травматичної, перенавантаження інформаційного простору хибною інформацією, що є одним з ключових засобів ведення гібридної війни. Втрачається «обчислювальність» політичної науки, її стабільність, що поступається місцем ситуативності та непрогнозованості. Така тенденція є ознакою особливостей політики як об'єкта дослідження, що полягає в її амбівалентності, значною мірою непередбачуваності, поєднанні раціонального та ірраціонального в політичних процесах. У сучасних умовах зростаючий об'єм наукових знань підвищує вимоги до достовірності, точності, логічної послідовності наукового мислення. Через це релевантність методології залежить від самої політичної реальності.

В такому контексті орієнтація на вимірювання поведінки за допомогою емпіричних даних втрачає свою релевантність в умовах невизначеності, панування ірраціонального компонента політики. Отже, біхевіоризм з його кількісною верифікацією людської поведінки в умовах зростання ірраціонального фактору в політиці поступається місцем інтерпретативним підходам, які базуються на сенсах і контекстах.

Інституційний підхід з своїм акцентом на дослідження сталих інститутів та структур (структурно-функціональний аналіз) при аналізі політичних процесів має враховувати такі вагомні критерії сучасного політологічного дослідження як адаптація та гнучка інтерпретація в умовах непередбачуваності та нових викликів світового політичного порядку, адже правила та інституції також зазнають суттєвих змін.

Реалізм (Realpolitik) в міжнародних відносинах так само не може пояснити проблеми солідарності, ціннісної орієнтації в політиці, приділяючи увагу дослідженню політичної доцільності та балансу сил. Все частіше увага науковців зосереджується на нормативній теорії міжнародних відносин, а безпекові дослідження (security studies) звертаються до тематики міжнародних відносин. Отже, у політичній науці відбувається певне зміщення від дослідження сталих інститутів і систем до аналізу смислів, якими наповнюються політичний простір.

Сучасний політичний аналіз має справу з фактами, що часто замінюються сенсами. На перше місце виходить інтерпретація самих фактів і дослідження історій, які вони в несуть у собі. Саме тому теоретико-методологічні інструменти такі як дискурс-аналіз і наративно-політична рамка (Narrative Policy Framework) дозволяють досліджувати політику через призму смислів. Таким чином, протягом останніх років дискурс аналіз і наративно-політична рамка (Narrative Policy Framework) стають важливими інструментами дослідження політичного життя.

Ще в центрі класичної постмодерністської традиції приділялася увага мові не з точки не лінгвістичного аналізу, а саме пошуку смислів і сенсів, які конструюють дискурс, а отже й суспільну реальність (Ж. Дельоз, Ф. Гватарі, М. Фуко, Ж. Дерріда, Р. Барт). В загальному сенсі дискурс є системою висловлювань, формулювань, за допомогою якої формується уявлення про політику, коли смисли змінюють політичну діяльність та формують її сприйняття.

За цих умов, як реакція на постмодерні глибокі трансформації суспільства, сенси формують реальність, нового інструментального значення набуває дискурс-аналіз, який покликаний досліджувати як мова, мовні конструкції, формулювання впливають на політичний порядок денний, а за твердженням Е. Лакло та Ш. Муффа сам політичний порядок денний є боротьбою дискурсів за гегемонію в пошуку універсальності [11]. Отже, мова стає інструментом боротьби за смисли та владу.

Дискурс-аналіз як підхід і метод одночасно, через мову аналізує як політичні актори формують образи задля досягнення політичних цілей: обґрунтування доцільності прийнятих рішень, мобілізація електорату, нейтралізація політичних конкурентів, формування образів ворога та союзника. В загальному значенні дискурс через мову та сенси легітимізує владу та визначає як та які ціннісні орієнтири розгортатимуться в суспільстві.

Дискурс-аналіз має предметом свого дослідження в рамках політичної науки промови політичних лідерів, парламентські дебати, медійні матеріали, передвиборчі програми, а також коментарі в соціальних мережах, що базуються на аналізі тексту, який в свою чергу передбачає дослідження таких критеріїв: «ролі та цілі промовців, особливі умови та обставини, а також зокрема функціональність такого дискурсу» [1, с. 22].

В умовах повномасштабної війни цей підхід дає змогу прослідкувати, як політичні актори та медіа через мову конструюють підтримку Україні чи засуджують Росію, як в умовах близькості війни змінюється безпековий порядок денний у дискурсі політичних лідерів країн Балтії [16] чи змінюють позицію щодо санкційної політики в країнах ЄС [6]. До українського контексту додається мова воєнного часу (wartime language) та комунікація воєнного часу (wartime communication) [9], досліджується як змінюється смисли та сама мова на інституційному рівні під час війни, наприклад у формулюваннях Національного Банку України [15] чи української розвідки та використання нею інструмента ведення соціальних мереж [13], який взаємовплив має воєнний дискурс і м'яка сила в українському суспільстві на прикладі реклами [5]. В українській проблематиці з такими «маркерами» як «стійкість» (resilience), «опір», «солідарність», «геноцид» тощо.

Логічним продовженням дискурс-аналізу є дослідження наративів (історій і оповідей), що знайшли втілення в інструментарії наративно-політичної рамки (Narrative Policy Framework), що відповідає на питання як створюються історії та як вони формують політичну дійсність, які наслідки ці наративи будуть мати. Також виникає питання, як наративи впливають на громадську думку, поведінку політичних еліт та прийняті ними політичні рішення. «З моменту свого створення NPF займає унікальне місце між двома парадигмами дослідження публічної політики: позитивізмом і інтерпретативізмом, де першу можна широко розуміти як спробу наслідувати позитивістський підхід природничих наук, поки друга спирається на суб'єктивну епістемологію, згідно з якою дослідження не можуть давати об'єктивних результатів» [10].

Наративи широко використовуються політичними лідерами для просування певного політичного рішення, об'єднання навколо цього рішення, мобілізації підтримки чи нейтралізації противників. В класичному історичному контексті наративна стратегія «чорне-біле» («добро-зло») ставала підставою для початку воєнних кампаній і експансій.

Виділяють два компоненти наративів: «форма оповіді (наративу) та зміст оповіді (наративу)» [10]. «Наративна форма в рамках NPF найчастіше визначається як суміш персонажів, місця дії, сюжету та моралі історії» (Shanahan et al, 2013: 457). В класичному сенсі наративи включають таких персонажів, як жертва, лиходій та герой. Лиходії стають причиною страждань жертв, яких герої рятують чи намагаються врятувати. За твердженням Kuenzler, J., Stauffer, B. та інших, додатково вирізняють в сучасних реаліях бенефіціарів та союзників: «Бенефіціари отримують користь від політики, тоді як союзники допомагають чи жертві чи герою» [10].

«Окрім персонажів, наратив містить місце дії, сюжет та мораль історії. Місце дії стосується політично-наслідкових аспектів проблеми, як визначив оповідач (наратор). Такі аспекти можуть включати географію, політичне питання, докази чи інші аспекти, що вважаються доречними для наративу. Сюжет визначає відносини між персонажем і місцем дії. В рамках NPF мораль історії зазвичай стосується політичного рішення чи заклик до дії» [10]. Отже, дослідження наративів на відміну від дискурс-аналізу, має більш вузько визначену методологічну рамку, що дозволяє пристосувати її до практичних цілей, таких як визначення громадської думки, характеристика політичних акторів, дослідження як приймаються рішення та який вплив вони мають.

Російська агресія проти України актуалізувала дослідження наративів, які складають основу російської інформаційної політики та пропаганди, а саме дослідження як оповіді мобілізують сус-

пільство, формують образ ворога та власний образ нації, виправдовують агресивну політику, наприклад через протиставлення «своїх» традиційних цінностей «чужим» [3], за яких умов виникає спростування агресії по відношенню до жертви [8]. В рамках дослідження наративів здійснюються дослідження медіасередовища для визначення національної ідентичності, наприклад виникнення «захисного націоналізму» в умовах війни [2; 7].

NPF виявляється перспективним підходом для організації дослідження політичної комунікації, легітимації політиків і політик, формування ціннісних орієнтацій, мобілізації суспільства. Ключовим є питання інтерпретації отриманих даних, що складаються з оповідей, контекстів, смислів і цінностей. А тому NPF поєднує ідею дискурсу з емпіричними методами, ставлячи на перше місце питання інтерпретації оповідей за допомогою кількісних і якісних методів, серед яких все ж превалюють якісні методи через їхню можливість відтворювати смисли в політиці. «Вчені дедалі частіше застосовують NPF до нових інституційних контекстів та сфер політики, експериментуючи з різними методологіями, використовуючи NPF разом з іншими теоріями політичного процесу та пов'язуючи різні рівні аналізу» [4; 12].

Висновки. В умовах сучасних викликів, коли політичні процеси часто набувають нових впливів і характеристик, все частіше ірраціональних, виникає необхідність переосмислення методологічного інструментарію політичної науки відповідно до нових викликів. Все частіше класичні методи політології, що базуються на вимірюваності, поступаються місцем методам і підходам, орієнтованим на інтерпретацію, що здатна пояснити складні, ірраціональні явища політичної дійсності. Серед методів та одночасно підходів, здатних пояснити складні смислові явища, ціннісні настанови є дискурс-аналіз і наративно-політична рамка (Narrative Policy Framework).

ЛІТЕРАТУРА:

1. van Dijk T. A. What is Political Discourse Analysis? *Political Linguistics*. 1998. P. 11–52. DOI: <https://doi.org/10.1075/bjl.11.03dij?locatt=mode:legacy>.
2. Estes K., Feinstein S. External Threat and Dynamic Shifts in Ukrainian National Identity (2021–2022). *Europe-Asia Studies*. 2025. Vol. 77, No. 6. P. 955–976. DOI: <https://doi.org/10.1080/09668136.2025.2524433>.
3. Hoban I., Nguyen M., Johnson D. What kind of a family should exist? Children and Russia's use of 'traditional family values' narratives in the Russia-Ukraine war. *Critical Studies on Security*. 2024. P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.1080/21624887.2025.2578562>.

4. Jones M. D. Advancing the narrative policy framework? The musings of a potentially unreliable narrator. *Policy Studies Journal*. 2018. Vol. 46, No. 4. P. 724–746. DOI: <https://doi.org/10.1111/psj.12296>.
5. Kochkina N., Katsiuba S., Kanishchenko O., Gatto G. Wartime transformation of advertising discourse in Ukraine: a cultural perspective on civilian soft power. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*. 2025. P. 1–24. DOI: <https://doi.org/10.1080/25739638.2025.2559385>.
6. Korkea-aho E., Lonardo L. How Russia's war against Ukraine changed EU sanctions decision-making. *Journal of European Integration*. 2025. P. 1–22. DOI: <https://doi.org/10.1080/07036337.2025.2545921>.
7. Korostelina K. V., Zakharchenko A., Rohalov O., Molotskii V., Fursenko M., Zakharchenko O., Bakhtiarova K. Dynamics of national identity narratives in Ukraine. *National Identities*. 2025. P. 1–25. DOI: <https://doi.org/10.1080/14608944.2025.2473699>.
8. Kostovicova D., La Lova L. Vicarious denial: war crimes and online deliberation in Serbia for and against Ukraine. *East European Politics*. 2025. P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.1080/21599165.2025.2562415>.
9. Kudriavtseva N. Research on language in wartime: a critical ethnographic sociolinguistic approach. *Post-Soviet Affairs*. 2025. P. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.1080/1060586X.2025.2562874>.
10. Kuenzler J., Stauffer B., Schlauffer C., Song G., Smith-Walter A., Jones M. D. A systematic review of the Narrative Policy Framework: a future research agenda. *Policy & Politics*. 2025. Vol. 53, No. 1. P. 129–151. DOI: <https://doi.org/10.1332/03055736Y2024D000000046>.
11. Laclau E., Mouffe Ch. Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics. 2nd ed. New York, London: Verso, 2001. 198 p.
12. Schlauffer C., Kuenzler J., Jones M. D. et al. The Narrative Policy Framework: A Traveler's Guide to Policy Stories. *Politische Vierteljahresschrift*. 2022. Vol. 63. P. 249–273. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11615-022-00379-6>.
13. Schrijver P. Ukrainian Intelligence's Use of Telegram in Wartime. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*. 2025. P. 1–27. DOI: <https://doi.org/10.1080/08850607.2025.2522222>.
14. Shanahan E. A., Jones M. D., McBeth M. K., Lane R. R. An angel on the wind: how heroic policy narratives shape policy realities. *Policy Studies Journal*. 2013. Vol. 41, No. 3. P. 453–483. DOI: <https://doi.org/10.1111/psj.12025>.
15. Szyszko M., Rutkowska A., Motuzka O. Central bank communication during the war: the case of the National Bank of Ukraine. *Post-Soviet Affairs*. 2025. Vol. 41, No. 6. P. 611–642. DOI: <https://doi.org/10.1080/1060586X.2025.2528508>.
16. Valentinavičius V. Influence of the Russia-Ukraine war on security discourse of Baltic presidents. *European Security*. 2025. P. 1–19. DOI: <https://doi.org/10.1080/09662839.2025.2569072>.

Transformation of political science methodology in the context of a new political reality: discourse analysis and the narrative policy framework

Babkina Olha Volodymyrivna

Doctor of Political Science, Professor,
Professor at the Department of Political
Science

Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-3594-3298

Menshenina Anna Yevheniivna

PhD in Political Science,
Associate Professor at the Department
of Political Science
Dragomanov Ukrainian State University
Konyskogo str., 8/14, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7824-2718

The article analyzes current methodological trends in political science caused by large-scale global political and social transformations, among which one of the key ones has been the full-scale war in Ukraine, which has shaken the world order that had existed since the second half of the twentieth century. To study such complex tectonic changes taking place in international political processes, the application of classical methodological approaches such as institutionalism, structural-functionalism, and others is sometimes insufficient. It has become relevant to focus on methodological approaches such as discourse analysis and the study of narratives in politics through the instrument of the Narrative Policy Framework (NPF) as new ways of analyzing complex contemporary political processes. The purpose of the article is to analyze several new and promising approaches to the study of Ukrainian issues in the context of Russia's full-scale invasion of Ukraine using discourse analysis and the Narrative Policy Framework. The research focuses on the potential of these approaches to reveal political meanings that, through texts or narratives, shape perceptions, norms, and values, which together determine the political agenda and influence decision-making or its legitimization. The methodological approaches discussed in the article are based on the analysis of methods and frameworks used in contemporary foreign political science. Discourse analysis, which is widely applied in postmodernist methodology as a classical tool of political science, is complemented by a relatively new methodological approach and method – the Narrative Policy Framework. The potential of these approaches has not yet been sufficiently explored in Ukrainian political science, and their application is promising, especially under the conditions of large-scale Russian aggression against Ukraine. The practical significance of the article lies in highlighting methodological tools for studying complex political processes related to modern methods of warfare and political decision-making in the context of information wars, where meanings construct reality.

Key words: methodology, methods of political science, discourse analysis, narrative, narrative-political framework, Narrative Policy Framework.

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 21.11.2025

Дата публікації: 15.12.2025